

Journal of Applied Psychology
2009 Summer, Vol. 3, No. 2(10), 82-93

فصلنامه روان شناسی کاربردی
سال ۳، شماره ۲(۱۰)، تابستان ۱۳۸۸، ۹۳-۸۲

مقایسه کیفیت رابطه والد- فرزند در دانش آموزان دختر دبیرستانی دارای بحران
هویت و فاقد بحران هویت

A Comparative study of Relationship between child - parents relation and Identity crisis
and lack of Identity crisis in female high school students

A.Parhizgar, MA in counseling: Tarbiat moalle
Uni. E-mail: Smohammadi777@yahoo.com

A. R. Mahmoodnia, PhD: Tarbiat moallem Uni.

Sh. Mohammadi, PhD: Tarbiat moallem Uni.

آذر دخت پرهیزگار: کارشناسی ارشد مشاوره دانشگاه تربیت معلم

دکتر علیرضا محمودنیا: دانشگاه تربیت معلم

دکتر شهناز محمدی: دانشگاه تربیت معلم

Abstract: The purpose of this research was to examine the relationship between child –parents relates and Identity crisis and lack of Identity crisis in female high school students in Tehran. The method was a comparative- descriptive study. Results the sample was comprised of 60 students with Identity crisis and 60 students with lack of Identity crisis who were selected randomly and completed the Personal Identity Inventory (Ahmadi 1999) and the Child–Parents Relationship Inventory (fine, Moreland & Schwbe 1987). Results showed that there were the significant differences between two group of students. Discussion: the students with Identity crisis compared to the students lack of Identity crisis had a weak relationship with themselves and their parents.

چکیده: هدف پژوهش حاضر تعیین و مقایسه رابطه والد – فرزند دانش آموزان دختر دبیرستانی دارای بحران هویت و فاقد بحران هویت است. روش پژوهش توصیفی- مقایسه ای و جامعه مورد پژوهش، کلیه دانش آموزان دبیرستان های دخترانه شهرستان کازرون که در سال تحصیلی ۸۴-۸۳ مشغول به تحصیل بودند که با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای، ابتدا شهرستان کازرون به ۵ قسمت تقسیم و بعد از هر بخش یک مدرسه به صورت تصادفی و به این شیوه ۴۵۰ نفر انتخاب شد و پرسشنامه آزمون هویت شخصی توسط احمدی (۱۳۷۸) و آزمون روابط والد – فرزند توسط مارک ای فاین، بی مورلند و شوبل (۱۹۸۳) توسط آن ها تکمیل شد. یافته ها نشان داد از بین این نمونه ها، بر اساس نتایج پرسشنامه آزمون هویت شخصی دانش آموزان دارای بحران هویت آشکار شدند که تعداد آن ها ۶۰ نفر بود و ۶۰ دانش آموز فاقد بحران هویت که از لحاظ سن و وضعیت اقتصادی- اجتماعی با آنان همتا شدند به عنوان نمونه آماری برگزیده شدند. نتایج پژوهش تفاوت بین دو گروه دانش آموزان را از لحاظ بحران هویت نشان داد. نتیجه گیری: دانش آموزان دارای بحران هویت نسبت به دانش آموزان فاقد بحران هویت به طور کلی رابطه ضعیف تری با والدین خود دارند.

Keywords: child – parents relationship,
crisis, identity, student

کلید واژه ها: بحران، دانش آموزان، رابطه، فرزند- والد، هویت

مقدمه

اریکسون احساس داشتن هویت را این گونه تعریف کرده است: سازماندهی پویا و خودساخته از سائق ها، توانایی ها، باورها و تاریخ شخصی به صورت یک "خود" منسجم و مستقل که هدایت کننده مسیر در حال رشد زندگی فرد است (مونتگومری، ۲۰۰۵). دستیابی موفقیت آمیز به هویت موجب اولین تکلیف بزرگسالی یعنی رشد احساس صمیمیت حقیقی می شود و ناکامی در آن به عدم صمیمیت یا فاصله گذاری^۱ می انجامد. فاصله گذاری به آمادگی برای فاصله گرفتن از مردم و موقعیت هایی که ممکن است به طور مناسبی هویت فرد را نقض کنند، اطلاق می شود. بنابراین، حل موفقیت آمیز مباحث هویت نه تنها برای سلامت فرد مهم است، بلکه برای روابط مهم تر آن ها نیز اهمیت دارد. طبق نظر اریکسون، صمیمیت اصیل و واقعی تنها بعد از شکل-گیری هویت ایجاد می شود (شهرآرای، ۱۳۸۴). اریکسون برای تفکیک هویت از خود به عنوان بخشی از فرد که واقعیت را می داند و تجربه می کند (هارتر^۲ ۱۹۹۹) و نیز خودپنداره^۳ که به عنوان آگاهی فرد از سازماندهی درونی نقش های بیرونی رفتار مشخص می شود تلاش فراوان نمود (شوارتز^۴، ۲۰۰۱).

تعریف اریکسون از هویت همچون نظریه اش چند بُعدی، گسترده و جامع بود و راهی را قریب به نیم قرن نظریه پردازی در حوزه هویت باز نمود. بی تردید نظریه اریکسون بر درک ها از این که هویت چیست و چگونه رشد می کند و کارکردهای آن کدام است، تاثیر شگرفی داشته است. آگاهی از این موضوع با دیدگاه چند بعدی اریکسون از هویت و با پژوهش های تجربی که با استفاده از مفاهیم اریکسونی و نو اریکسونی از هویت انجام شده اند، هماهنگ خواهد بود (شوارتز، ۲۰۰۱). عوامل فرهنگی نیز نقش سازنده ای در تکامل خود به عهده دارند (لمن، چپو و شالر^۵، ۲۰۰۴).

اریکسون معتقد است والدین، همسالان و معلمان در توصیف نقش ها اهمیتی اساسی دارند و مفهوم خود در نوجوانی مستلزم رها کردن ادراک آینه ای خویشتن به سوی هویتی مستقل تر فردی تر است. یعنی خود را مانند انعکاسی از والدین، همسالان یا معلمان دیدن (منصور و دادستان، ۱۳۸۴).

1. Distantiation
2. Harter
3. Self-concept
4. Schwartz
5. Lehman, Chiu & Schaller

گلاسر^۱ معتقد است نوجوان از طریق تعامل و درگیری عاطفی با اطرافیان و به خصوص والدین به توسعه هویت خود می پردازد. در این زمینه پژوهش‌های گوناگون نیز نشان می دهد که رفتار والدین در نوع برداشتی که نوجوانان از "خود" و از والدینشان دارند تاثیر دارد (شفیع آبادی، ۱۳۸۵). نظری (۱۳۸۳) بیان می کند که روابط درون خانواده نقش مهمی در پرورش روحیه آزادیخواهانه و استبدادی در افراد دارد. اگر چه خصوصیات هر خانواده و روابط درونی آن متأثر از نظام اجتماعی، اقتصادی و سیاسی حاکم بر جامعه است. ولی خانواده نیز به نوبه خود در تجدید تولید و مشروعیت بخشیدن به این مناسبات و یا تغییر آن ها سهم دارد.

برزونسکی (۲۰۰۴) نیز معتقد است که سبک فرزند پروری والدین با شیوه ای که نوجوان اطلاعات مربوط به خود را پردازش می کند یا با شیوه تصمیم گیری ها و تعارض های مربوط به هویت رابطه دارد. نوجوانانی که جهت گیری اطلاعاتی در پردازش مسائل هویتی خود دارند احتمالاً "دریک خانواده قاطع و مطمئن رشد یافته اند. والدینی که از سبک تربیتی قاطع و منطقی برخوردارند بر تنظیم معیارهای صحیح، نظارت دقیق و توضیح اصول حاکم بر خانواده در یک محیط پذیرا همراه با توجه عاطفی تأکید دارند. پژوهش های انجام شده براساس نظریه مارسیا به لحاظ نظری تفاوت های وضعیتی هماهنگی را در ارتباط با ابعاد شخصیتی، اجتماعی- روان شناختی نشان داده است. اگر چه وضعیت های هویت نوعاً به صورت پیامدهای شخصیتی (تمرکز بر نتیجه) متمایز مورد توجه قرار می گیرند، تفاسیر مبتنی بر فرایند شکل گیری هویت نیز رشد قابل توجهی داشته اند (برزونسکی، ۲۰۰۵).

در زمینه رابطه جنس و هویت یابی پژوهش های مختلفی انجام شده از جمله بر طبق پژوهش های استنبرگ^۲ در مورد استقلال و وابستگی، رشد هویت مردانه بیشتر بر اساس استقلال است تا وابستگی، درست در مقابل رشد هویت زنانه که بیشتر بر محور وابستگی است (شکرایبی، ۱۳۸۰). به اعتقاد اولک و مک کارتی^۳ (۱۹۹۷) فرهنگ، اجتماع و عوامل روان شناختی، هویت یابی دختران و رشد قوای "من"^۴ در سراسر دوران کودکیشان را تحت تاثیر قرار می دهد. آگاهی "من" و فشار فرهنگی مراحل هویت یابی دختران را سخت تر می کند و آن ها ضعیف تر به هویت یابی می رسند. برای دختران نوجوان فشارهای فرهنگی و عدم توافق درونی یک احساس آشفتگی هویت همراه با شکست را گسترش می دهد که منجر به یک وجود حاشیه ای بدون حمایت چشمگیر اجتماعی می شود. در پژوهش شولتز، شولتز و بلوستین^۵ (۱۹۹۴) انجام

1. Glasser
2. Sternberg
3. Olleck & McCarthy
4. Ego
5. Bellostin

مقایسه کیفیت رابطه والد-فرزند در دانش آموزان...

شد نقش جدایی نوجوانان و دلبستگی والدین در جریان شکل گیری هویت آن ها مورد مطالعه قرار گرفت. در این پژوهش ۹۲ دانشجوی زن و ۸۲ دانشجوی مرد مقیاس دلبستگی والدین، جدایی روان شناختی و حالات هویت شخصی را تکمیل کردند. برای همه نمونه ها، متغیرهای جدایی روان شناختی به طور قابل ملاحظه ای با حالات هویت شخصی ارتباط داشت. همچنین برای زنان دلبستگی والدین یک پیش بینی کننده مهم برای حالات هویت شخصی بود. تفاوت جنس در ارتباط بین نوجوانان- والدین و جریان شکل گیری هویت تأثیر داشت. نتایج نشان داد که دلبستگی به والدین نقش قابل ملاحظه ای در جریان شکل گیری هویت زنان دارد تا مردان.

کوپر و کارلسون^۱ بر این باورند که جو خانوادگی که هم فردیت و هم دلبستگی را مورد توجه قرار دهد، باعث رشد هویت، نوجوانان می شود (آدامز، ۱۹۹۸). در همین راستا هاسر^۲ و همکاران نشان دادند والدینی که تقویت رفتارهای ماهرانه فرزندان جزئی از روش های تربیتی آن ها باشد، نسبت به والدینی که کنترل شدیدتری بر اعمال و رفتار فرزندان خود دارند، رشد هویت را بیشتر تسهیل می کنند (برزنسکی، ۲۰۰۵). هارتر^۳ (۱۹۹۹) نیز نشان داد والدینی که به خواسته های مختلف نوجوانان در یک جو صمیمی و حمایتی سالم پاسخ می دهند، الگوی سالمی از رشد هویت را پرورش می دهند. والدینی که با دادن آزادی های بیش از حد به نوجوانان، آن ها را به حال خود وا می گذارند، و در برخورد با موقعیت های مختلف تصمیم گیری، آن ها را همراهی نمی کنند، در نتیجه با احساس تردید و شک به امکانات خارج از خود نگاه می کنند، که این عامل می تواند موجب ایجاد سردرگمی در وضعیت هویت آن ها گردد (برزنسکی، ۲۰۰۰).

با توجه به این واقعیت که هم اکنون بیش از ۲۰ میلیون جوان و نوجوان در کشور، زندگی می کنند و همین قشر نیروی محرکه و پویایی جامعه را تشکیل می دهند، بایستی به مساله هویت یابی نوجوانان اهمیتی بیش از گذشته داد و برای یافتن هویتی سالم آن ها را یاری کرد. در این میان شناخت عوامل مربوط و مؤثر با هویت یابی و بحران هویت نوجوانان بسیار مهم است. با این که نوجوانان در این دوره تمایل به کسب استقلال و هویتی مستقل دارند اما خواه ناخواه بیشترین ارتباط را با خانواده و با والدین دارد و این روابط بر بسیاری از تحولات شخصیتی آنان تأثیر گذار است. بنابراین بررسی کیفیت ارتباط دانش آموزان با والدین و رابطه آن با خصوصیات شخصی نوجوانان از اهمیت به سزایی برخوردار است. به همین جهت با انجام و استفاده از نتایج چنین پژوهش هایی ممکن است بتوان با دادن آگاهی به والدین و خانواده ها در زمینه تأمین سلامت و بهداشت روانی نوجوانان گام برداشت.

-
- 1.
 2. Hauser
 3. Harter

فرضیه ها

۱. کیفیت رابطه مادر- فرزندى دانش آموزان فاقد بحران هویت بیشتر از دانش آموزان دارای بحران هویت است.
۲. کیفیت رابطه پدر- فرزندى دانش آموزان فاقد بحران هویت بیشتر از دانش آموزان دارای بحران هویت است.

روش

جامعه مورد پژوهش کلیه دانش آموزان مشغول به تحصیل در دبیرستان های دخترانه شهرستان کازرون در سال تحصیلی ۸۴-۸۳ بودند. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای، ابتدا شهرستان کازرون به ۵ قسمت شمال، جنوب، مرکز، شرق و غرب تقسیم و بعد از هر بخش یک مدرسه به صورت تصادفی و به این شیوه ۴۵۰ نفر انتخاب شدند و پرسشنامه آزمون هویت شخصی و رابطه والد- فرزند را تکمیل کردند. از بین این نمونه ها، بر اساس نتایج پرسشنامه آزمون هویت شخصی دانش آموزان به دو گروه دارای بحران هویت و فاقد بحران هویت تقسیم شدند. در انتها ۶۰ دانش آموز دارای بحران هویت و ۶۰ دانش آموز فاقد بحران هویت که از لحاظ سن و وضعیت اقتصادی- اجتماعی همتا شده بودند به عنوان نمونه آماری برگزیده شدند.

ابزار

۱. **آزمون هویت شخصی:** این آزمون توسط احمدی (۱۳۷۸) در دانشگاه اصفهان ساخته شده است. ابتدا احمدی معیارهای تشخیص بحران هویت را از کتاب های تشخیصی مشخص و سپس برای هر معیار سوال هایی با درجات کم تا زیاد طرح کرد. این معیارها عبارت بودند از: ۱- اشکال در اهداف بلند مدت ۲- تردید در انتخاب شغل ۳- نداشتن الگوی مناسب برای رفاقت ۴- نامتناسب بودن رفتار جنسی ۵- اشکال در شناخت و معرفت دینی ۶- عدم توجه به ارزش های اخلاقی ۷- رعایت نکردن تعهد گروهی ۸- اختلال در تنظیم وقت ۹- نداشتن الگوی مناسب برای تشکیل خانواده ۱۰- داشتن دید منفی نسبت به خود.

به هر سؤال نمره صفر تا ۳ تعلق می گیرد. نمره صفر نشانه نبودن اشکال هویتی و نمره ۳ نشان درجات شدید بحران هویت در فرد است. حداکثر نمره آزمون که نشان دهنده بالاترین بحران هویت است برابر با ۳۰ و حداقل نمره بحران هویت ۹ و پایین تر از نمره ۹ نشانه نداشتن بحران هویت است.

مقایسه کیفیت رابطه والد- فرزند در دانش آموزان...

احمدی (۱۳۷۸) برای اعتباریابی، این آزمون را پس از تنظیم به متخصصین دانشکده های علوم تربیتی دانشگاه اصفهان و آزاد اسلامی واحد خوراسگان داد، و آنان روایی محتوایی آن را تایید نمودند. سپس آزمون در مورد ۶۰ دانش آموز دبیرستانی اصفهان اجرا گردید. آنان قابل فهم بودن و رسا و روشن بودن سئوال ها و روایی صوری آن را تایید کردند. احمدی ضریب اعتبار ۰/۷۸ را برای این آزمون از طریق دو نیمه کردن (زوج و فرد) به دست آورد. مجدداً پرسشنامه در بین ۳۰ دانشجو توزیع و ضریب همبستگی ۰/۸۹ به دست آمد. آنگاه با استفاده از ضریب اعتبار اسپیرمن- براون ضریب اعتبار آزمون هویت شخصی محاسبه گردید که ۰/۹۲ بود.

۲. آزمون روابط والد- فرزند: نسخه اصلی این پرسشنامه توسط فاین، جی مورلند و اندرو شوبل^۱ (۱۹۸۳) با هدف سنجیدن کیفیت روابط والد- فرزند ساخته شد (ثنایی ذاکر، ۱۳۷۹). این مقیاس یک ابزار ۲۴ سئوالی برای سنجیدن نظر جوانان (حتی خردسالان) درباره رابطه آنان با والدینشان است. "مقیاس رابطه ولی- فرزند" دو صورت دارد، یکی برای سنجیدن رابطه فرزند با مادر و یکی هم برای سنجیدن رابطه فرزند با پدر. این مقیاس با ضرایب آلفای ۰/۸۹ تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس های مربوط به پدر و نیز آلفای کلی ۰/۹۶ و ضرایب آلفای ۰/۶۱ (همانند سازی) تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس های مربوط به مادر و نیز آلفای کلی ۰/۹۶ از همسانی درونی عالی برخوردار است.

یافته ها

جدول ۱. اطلاعات مربوط به تعداد دانش آموزان دارای بحران هویت و فاقد بحران هویت در هر سال تحصیلی

سال تحصیلی	فراوانی	فراوانی درصدی	دانش آموزان دارای بحران هویت		دانش آموزان فاقد بحران هویت	
			فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
سال اول	۳۸	۳۰٪	۲۵	۴۱/۶۶٪	۱۹	۳۱/۶۶٪
سال دوم	۴۰	۳۲/۵٪	۲۲	۳۶/۸٪	۲۴	۴۰٪
سال سوم	۴۲	۳۷/۵٪	۱۳	۲۱/۶۶٪	۱۷	۲۸/۳۳٪
نمره کل	۱۲۰	۱۰۰٪	۶۰	۱۰۰٪	۶۰	۱۰۰٪

طبق جدول ۱ درکلیه نمونه ها ۵۰٪ از دانش آموزان دارای بحران هویت و ۵۰٪ فاقد بحران هویت هستند. همچنین درصد دانش آموزان دارای بحران هویت در سال اول ۴۱/۶۶٪ در سال دوم ۳۶/۸٪ و در سال سوم ۲۱/۶۶٪ است. بنابراین بحران هویت در دانش آموزان سال های پایین تر بیشتر از دانش آموزان سال های بالاتر شیوع دارد.

1. Fine, Moreland & Schwbel

جدول ۲. تعداد اعضای خانواده هر دو گروه دانش آموزان دارای بحران و فاقد بحران هویت

آموزان دانش	تعداد دانش آموزان		۵ نفر و کمتر		تعداد اعضای خانواده	
	فراوانی	فراوانی درصدی	فراوانی	فراوانی درصدی	۶ تا ۸ نفر	۹ نفر و بیشتر
دارای بحران هویت	۶۰	٪۵۰	۲۶	٪۴۳	۳۴	۰
فاقد بحران هویت	۶۰	٪۵۰	۱۸	٪۳۰	۳۰	۱۲

جدول ۲ نشان می دهد ۴۳٪ دانش آموزان دارای بحران هویت متعلق به خانواده های کم جمعیت (۵ نفر و کمتر) و ۳۰٪ دانش آموزان فاقد بحران هویت متعلق به این خانواده ها هستند. همچنین ۵۷٪ دانش آموزان دارای بحران هویت در خانواده های متوسط (۶ تا ۸ نفر) و ۵۰٪ دانش آموزان فاقد بحران هویت در این خانواده ها زندگی می کنند در حالی که در خانواده های پر جمعیت (۹ نفر و بیشتر) این درصد در دانش آموزان دارای بحران هویت صفر و در دانش آموزان فاقد بحران هویت ۲۰٪ است.

جدول ۳. اشتغال پدر و مادر در هر دو گروه دانش آموزان دارای بحران هویت و فاقد بحران هویت

دانش آموزان	فراوانی	فراوانی درصدی	اشتغال پدر		اشتغال مادر	
			آزاد	کارمند	خانه دار	شاغل
دارای بحران هویت	۶۰	٪۵۰	۲۴	٪۴۰	۳۶	٪۶۰
فاقد بحران هویت	۶۰	٪۵۰	۴۱	٪۶۸/۳	۱۹	٪۳۱/۶۶

مقایسه کیفیت رابطه والد- فرزند در دانش آموزان...

جدول ۳ نشان می دهد ۴۰٪ پدران دانش آموزان دارای بحران هویت مشاغل آزاد و ۶۰٪ مشاغل دولتی دارند در حالی که ۶۸/۳٪ پدران دانش آموزان فاقد بحران هویت دارای مشاغل آزاد و ۳۱/۶۶٪ دارای مشاغل دولتی هستند. مادران دانش آموزان دارای بحران هویت ۸۶/۶٪ خانه دار و مادران دانش آموزان فاقد بحران هویت ۸۵٪ خانه دارند.

جدول ۴. نتایج آزمون t مستقل در مورد کیفیت رابطه مادر-فرزندی و پدر-فرزندی دو گروه

مقوله	گروه	تعداد	میانگین	SD	t	df	P
مادر	فاقد بحران هویت	۶۰	۱۱۷/۰۶۷	۷/۲۰۴	۶/۵۱	۱۱۸	۰/۰۰۱
	دارای بحران هویت	۶۰	۹۸/۸۳۳	۲۰/۵۴۳			
پدر	فاقد بحران هویت	۶۰	۱۱۰/۲۳۳	۱۹/۰۵۵	۴/۷۰۲	۱۱۸	۰/۰۰۰۱
	دارای بحران هویت	۶۰	۹۲/۳۶۷	۲۲/۴۳۰			

در جدول ۴ با t مشاهده شده (۶/۵۱) با درجه آزادی ۱۱۸ و ($P < ۰/۰۰۱$)، مربوط به رابطه مادر- فرزندی و t مشاهده شده (۴/۷۰۲) با درجه آزادی ۱۱۸ و ($P < ۰/۰۰۱$) مربوط به رابطه پدر- فرزندی می توان نتیجه گرفت که بین دو گروه دانش آموزان فاقد بحران هویت و دارای هویت تفاوت معنا دار است و میانگین کیفیت رابطه والد- فرزندی نوجوانان فاقد بحران هویت بیشتر از نوجوانان دارای بحران هویت است.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس اطلاعات ارائه شده، می توان دریافت که میزان بحران هویت در دانش آموزان سنین پائین تر بیشتر از دانش آموزان سنین بالاتر است. در زمینه رابطه سن و هویت نوجوانان پژوهش واترمن^۱ (۱۹۹۲) نشان می دهد که با افزایش سن حالات هویت استحکام بیشتری می یابند. با بالا رفتن سن، مفهوم نقش هایی که به انسان واگذار می شود، (نقش های اجتماعی، جنسی، و وظایف هر نقش) به وضوح برای فرد، روشن می شود و از آن جا که فرد در دوران نوجوانی، تلاش می کند که هویت خود را بشناسد، با پیشرفت هر دوره نوجوانی، ثبات در رفتار افزایش می یابد. رحیمی نژاد (۱۳۸۴) نشان داد پسران زود تر از دختران در زمینه عقیدتی و بین فردی به هویت دست می یابند. همچنین، از نظر هویت موفق در این دو حوزه، نمرات دختران و پسران نزدیک به هم گزارش شده است. یافته ها نشان می دهد رشد هویت در دو جنس از دو سبک خاص

پیروی می کنند (استریتمتر^۱، ۱۹۹۳). تفاوت های جنسی در رشد هویت را بیشتر در قالب نظریه سنتی اریکسون بررسی کرده اند. یافته های آرچر درمورد نوجوانان (اوایل و اواسط دوره نوجوانی) نشان داد که تفاوت بین دو جنس معنادار نیست (دانشورپور، ۱۳۸۶). در رابطه با اشتغال والدین یافته ها نشان می دهد مشاغل پدران دانش آموزان دارای بحران هویت بیشتر دولتی است تا آزاد. در این پژوهش درآمد پدران در مشاغل آزاد (مغازه دار، بازاری، راننده) نسبت به مشاغل دولتی بالاتری بود. در زمینه مسائل اقتصادی پژوهش های بایرن^۲ ۱۹۹۴ نشان می دهد شرایط بد اقتصادی در ارتباط غیر مستقیم با کاهش عوامل روان شناختی مثبت و کاهش سطوح رشد هویت بوده است. تنگنای اقتصادی با رشد هویت و سازگاری مثبت روان شناختی ارتباط منفی دارد (فرتاش، ۱۳۸۴).

با مقایسه میانگین های دو گروه در زمینه رابطه مادر- فرزند و رابطه پدر- فرزند در پژوهش حاضر می توان دریافت که دانش آموزان دارای بحران هویت نسبت به دانش آموزان فاقد بحران هویت رابطه ضعیف تری با مادر و با پدر خود داشتند. برونسکی و فراری^۳ (۱۹۹۶) برزونسکی (۲۰۰۰ و ۲۰۰۵)؛ برزونسکی و کاک^۴ (۲۰۰۵) معتقدند که افراد فاقد هویت و سردرگم برای تشکیل روابط دوستانه و حفظ شبکه حمایت اجتماعی با مشکل مواجه اند. آنان روابط ضعیفی را با همسالان خود برقرار می کنند و از نظر میزان صمیمیت و گشودگی در روابط در سطح پایینی قرار دارند.

پژوهش ها در زمینه فضای خانواده و تاثیر آن بر هویت یابی نشان داده اند شکل گیری هویت نوجوانان در ارتباط های خانوادگی گسترش می یابد. اما سبک های فرزندپروری مختلف خانوادگی باعث پرورش هویت های مختلف در نوجوانان می شود. در خانواده هایی که والدین از رفتارهای باز استفاده می کنند سیر تکاملی هویت نوجوانان بیشتر تسهیل می شود تا خانواده- هایی که از رفتارهای بسته ای مثل قضاوت استفاده می کنند (شولتز و بلوستین، ۱۹۹۴).

آدامز (۱۹۹۸) نشان داد والدین نوجوانانی که هویتی موفق دارند استقلال نوجوانانشان را تشویق و کنترل متعادلی درمورد آن ها اعمال می کنند. اما والدین نوجوانان با هویت سردرگم و دنباله رو از شیوه های فرزند پروری غیر ثابت و یا کنترل بیش از حد استفاده می کنند. همچنین شولتز و بلوستین^۵ (۱۹۹۴) نشان دادند الگوهای متفاوت تعامل والد- نوجوان پیش بینی کننده میزان کشف هویت برای نوجوانان دختر و پسر است. به علاوه دل بستگی به والدین یک پیش

1. Streitmatter
2. Bayrn
3. Ferrari
4. Kuk
5. Blustein

مقایسه کیفیت رابطه والد- فرزند در دانش آموزان...

بینی کننده مهم برای حالات هویت شخصی نوجوانان به خصوص دختران است. البته باید به این نکته توجه داشت، برای تحلیل فرایندهای شناختی- اجتماعی همان طور که بروزنسکی (نقل از وکوراس و بونسما^۱، ۲۰۰۵) بیان کرده است نمی توان به طور کامل سبک های هویتی را به وسیله یک ابزار اندازه گیری کرد. به طور کلی بر اساس یافته های این پژوهش می توان گفت که بین کیفیت رابطه والدین با بحران هویت یا هویت یافتگی نوجوانانشان ارتباط معنادار بود. نوجوانان دختر این پژوهش که دارای بحران هویت هستند نسبت به آن هایی که بحران هویت ندارند رابطه ضعیف تری هم با پدر و هم با مادر خود داشتند. در خصوص رابطه صحیح با والدین می توان این گونه تبیین نمود که دانش آموزانی که رابطه آن ها با والدین خوب و سالم است در کنار خانواده فرصت پیدا می کنند تا به ابراز وجود بپردازند و در شرایط مشابه در خارج از محیط خانه با اعتماد به نفس و رفتارهای دلپسند با دیگران برخورد کنند و این خود باعث ایجاد احساس مثبت در دانش آموز می شود. والدینی که رابطه سالم و مثبتی با دانش آموزان دارند، فرزندانشان آن ها را دوست و یاور خود می دانند، و این نگرش مثبت و رابطه دوستانه را به دیگران انتقال می دهند که این نیز به نوبه خود باعث تقویت روحیه دانش آموز می شود و وی را به زندگی و آینده امیدوار می کند. حالا اگر این رابطه صحیح نباشد نوجوانان دچار مشکلات عدیده ای می گردند (عبادی، ۱۳۸۶).

رز و رادولف^۲ (۲۰۰۶) معتقدند با تاکید بر شناخت و تاثیر تفاوت های جنسی در سبک های رفتاری و سبک های شناختی اجتماعی والدین و شیوه مواجه نوجوان با بحران هویت می توان برای بهره مندی هر چه بیشتر نوجوان از سازگاری هیجانی و رفتاری، شرایط بهینه ای را از طریق ایجاد رابطه والد - فرزندی مناسب فراهم کرد.

منابع

احمدی. سید احمد، و رضوانی نژاد، محبوبه. (۱۳۷۸). تاثیر آموزش گروهی به روش واقعیت درمانی بر بحران هویت دانشجویان. فصلنامه تازه ها و پژوهش های مشاوره. ۱ (۳ و ۴): ۷۴-۸۹.
ثنایی ذاکر، باقر. (۱۳۷۹). مقیاس های سنجش خانواده و ازدواج. تهران: انتشارات بعثت.
دانشورپور، زهره. تاجیک اسمعیلی، عزیزالله، شهرآرای، مهرناز، فرزاد، ولی الله، و شگری، امید. (۱۳۸۶). تفاوت های جنسی در صمیمیت اجتماعی: نقش سبک های هویت، مجله روان پزشکی و روان شناسی بالینی ایران. ۱۱(۱): ۴۰۴-۳۹۳.

1. Vleioras & Bosma
2. Rose & Rudolph

رحیمی نژاد، عباس. (۱۳۸۴). بررسی نقش اجتماعی دانش آموزان سال دوم دبیرستان شهر تهران، طرح پژوهشی آموزش و پرورش شهر تهران. دانشگاه تهران.

شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۸۵). مبانی روان شناسی رشد. تهران، انتشارات سهامی چهر. شکرایی، زهرا. (۱۳۸۰). بررسی و مقایسه پایگاه های هویت در میان دختران و پسران دانشجو. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی. دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.

شهرآرای، مهرناز. (۱۳۸۴). روان شناسی رشد نوجوان: دیدگاهی تحولی. تهران: انتشارات علم. عبادی، غلامحسین. و معتمدین، مختار، (۱۳۸۶). بررسی رابطه ولی - فرزندی، ابراز وجود و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر دوره متوسطه شهر تبریز، تازه ها و پژوهش های مشاوره. ۶ (۲۳): ۱۱۵-۹۷.

فرتاش، سهیلا. (۱۳۸۴). رابطه هویت و تعهد با کیفیت دوستی با توجه به نقش جنس و پایگاه اجتماعی، اقتصادی دانش آموزان سال سوم دبیرستان تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تهران.

منصور، محمود. و دادستان، پریخ. (۱۳۸۴). روان شناسی ژنتیک ۲ (از روان تحلیل گری تا رفتارشناسی). تهران، انتشارات ژرف.

نظری، زهرا (۱۳۸۳). تعارض میان نقش های خانوادگی و اجتماعی زنان. فصلنامه ریحانه، ۱ (۱): ۶۱-۵۳.

Adams, G. R. (1998). *Objective measure of identity of status, a Manuel on Theory and Test contraction*. Unpublished manuscript university of Guelph.

Berzonsky, M. D. (2005). Identity status and identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*, 15,1, 81-98.

Berzonsky, M. D., & Ferrari, J. R. (1996). *Identity orientation and decisional strategies*. *Personality and Individual Differences*. 20, 597-606.

Berzonsky, M. D., & Kuk, L. S. (2005) Identity style, psychological Maturity, and academic performance. *Personality and Individual Differences*. 39, 235 -247.

Berzonsky, M. D. (2000). *Identity processing styles, self-construction, and personal epistemic assumptions: A social-cognitive perspective*. Paper presented in the workshop "Social Cognition in Adolescence: Its Developmental Significance", Groningen, the Netherlands.

Berzonsky, M. D. (2004). *Ego identity: A personal standpoint in a postmodern world*. Identity: An International. *Journal of Theory and Research*, 5(2): 125-136.

Harter, S. (1999). *The construction of the self: development perspective*. New York, Call ford press.

Lehman, D. R., Chiu. C., & Schaller, M. (2004). Psychology and Culture. *Annual Review of Psychology*. 55: 689-714.

- Montgomery, M. J. (2005). Psychological intimacy and identity: From early adolescence to emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 20,3, 346-374.
- Olleck, DMc Carthy, J (1997). Impediments to Identity formation in female adolescents. *Psycho analytic – psychology*. Win 14(1): 65 -80.
- Rose. A. J., & Rudolph, K. D. (2006). A review of sex differences in peer relationship processes: potential trade-offs for the emotional and behavioral development of girls and boys. *Psychological Bulletin*, 132,1, 98-131.
- Schwartz. S. J. (2001). The evolution of Eriksonian and New-Eriksonian identity and research: A review and integration. *An International. Journal of Theory and Research*. 1(1): 7-58.
- Shulthes, D, P., & Blustein, D. I. (1994). Contributions family relationship factors to the identity formation process. *Journal of counseling and Development*. 73,2, 159-166.
- Streitmatter, J. (1993). Gender differences in identity development: An examination of logitudinal data. *Journal of Adolescence*, 28, 55-77.
- Vleioras, G., & Bosma, H. A. (2005). Are identity styles important for psychological well- being? *Journal of Adolescence*, Jun 2005, 28, Issue 3, 397-409.
- Waterman, A. S. (1992). *Identity as an aspect of optimal psychological functioning*. In G. R. Adams, T. P., Gullotta. & R. Montemayor (Eds), *Adole scent identity formation* (pp. 50-72). Newbory Park, CA: sage.